

Deo drugi

PBVA ETAPA

OSLOBOĐENJE SINJA I SPLITA

(26—28. X 1944)

1. Uništenje ustaško-domobranske Borbene grupe Cetina u rejonu Sinj — Dicmo

Napad 20. divizije na neprijatelja u rejonu Sinja otpočeo je, zahvaljujući sticaju okolnosti, dva dana pre izdavanja direktive br. 3. Pošto su se delovi nemačke 264. pešadijske divizije 5. 6. oktobra iz Sinja povukli za Klis, to je na području Sinja ostala sama ustaško-domobranska Borbena grupa Cetina«, ukupne jačine oko 1.700 vojnika. Njene jedinice, pored Sinja, bile su raspoređene u selima Hrvacama, Hanu. Ti i iju i Dicmu i na brclu Visokoj (tt 891) jugozapadno od Sinja. Zbog mogućnosti da se ova grupa odseče od Splita a potom okruži i uništi, Stab 20. divizije još tada je predložio Stabu 8. lan usa da je napadne. Planom je bilo predviđeno da 20. divizija nnpjre zauzme Dicmo i preseče odstupnicu neprijatelju za Klis ; potom ga uništi. Međulim, kako se tada s tim predlogom nije složio Stab 8. korpusa,^{1*} to je Stab 20. divizije nastavi da budno prati razvoj situacije na području Sinja.

Komanda Borbene grupe Cetina«, uočavajući svu u inu situacije, jedini spas od uništenja videla je u izvlačenju i za Klis. Ona je izradila detaljan plan za izvlačenje i s njim 22. oktobra upoznala komandante potčinjenih jedinica. Pl. ono su bili precizirani rad i zadaci svih jedinica u toku izvlačija. s tim što je početak pokreta trebalo naknadno odredit. 8

^{1*)} Stab 8. korpusa je čeliao da se 26. divizija iskrca na k pn°. pa da s njom, 20. divizijom i partizanskim odredima jednovremen napadne neprijatelja na čitavoj prostori od Sinja do Splita.

iotle su se imale završiti sve pripreme.¹⁰ Za namere ove borane grupe Slab 20. divizije doznao je pomoću obaveštajne .jujbe, pa su njegove jedinice motrile na svaki pokret neprijatelja-

Izvlačenje delova 27. ustaškog bataljona iz Hrvaca i Hana ka Sinju otpočelo je 24. oktobra. Cim su to primetili, 8. brigada Dinarski odred su prešli u napad na ta mesta. Veoma brzo je jj, brigada zauzela Hrvace a Dinarski odred zauzeo Han, pa su .nastavili da nastupaju u pravcu Sinja. Zahvaljujući brzom i energičnom dejstvu, Dinarski odred je onemogućio neprijatelja ia poruši most na Cetini između Hana i Obrovca, iako je ovaj most bio pripremljen za rušenje. Tog i narednog dana, kod sela Cikote, na desnu obalu Cetine prebacila se 10. brigada, koja je ore toga vodila borbe na području Aržana. Ona je, po narednju načelnika Štaba 8. korpusa,-" zajedno sa delovima Mosor--kog odreda, posela položaj na liniji Bubovača (tt 424) — Križice — Orlovača (k. 542), zapadno od Dicma, da bi sprečila izvlačenje neprijatelja iz Sinja i Dicma ka Klisu.

Na osnovu događaja u toku 24. oktobra i, posebno, novoprilmljenih obaveštenja da će Borbena grupa »Cetina» narednog dana otpočeti izvlačenje u pravcu Klisa, Stab 20. divizije, u dogovoru s načelnikom Štaba 8. korpusa, doneo je toga dana odluku da je u tome spreči na taj način što će joj odseći odstupnicu za Klis a potom, kad ona napusti Sinj, napasti je u pokretu između Sinja i Dicma i uništiti. Da bi realizovao tu zamisao, on je uveče naredio 8. brigadi da sa severa vrši pritisak na Sinj: 9. brigadi — da deo snaga odmah prebaci na liniju Kitnica (k. 453) — Mala gradina (k. 603) — Babica ograda (k. 663) — Koperčica (k. 618) — Privija (k. 627), severno i severozapadno od Dicma, zatim dejstvuje bočno na neprijatelja i sadejstvuje sa 10. brigadom, a da drugim delom snaga vrši pritisak na Sinj od Lucana i G. Radošića, u sadejstvu sa 8. brigadom; Dinarskom odredu — da vrši pritisak na neprijatelja pravcem Obrovac — Sinj. Kao što se vidi, plan je bio sračunat na okruženje i potpuno uništenje neprijatelja, za što su u datoj situaciji postojali realni izgledi.

¹⁹ Arhiv VII, k. U1. reg. br. 1 42: Naredenje komandanta Podbvatnog zapovjedništva Cetina op. br. 175 od 22.X 1944.

a» Načelnik Štaba 8. korpusa pukovnik Milan Kuprešanin nalazio se pre toga nekoliko dana na Visu u vezi sa odobrenjem plana operacije **od strane** Vrhovnog štaba NOV i POJ. I pošto je plan operacije, kasnije "bjavljen u direktivi br. 3. bio odobren od članova Vrhovnog štaba (vrhovni komandant maršal Tito nalazio se u to vreme u Beloj Crkvi, u Banatu), on je krenuo u Stab 8. korpusa. Događaji kod Sinja (24.X) zatekli su ga kod 10. brigade, a zatim se on u toku istog dana prebacio **U Stab** 20. divizije.

Pud pritiskom delova 9. brigade od G. Radošića i Luča 8. brigade od Hrvača i Dinarskog odreda od Obrovca. Borbe grupa »Cetina« otpočela je ujutro 25. oktobra da se iz Sir izvlači cestom ka Klisu. Izvlačili su se uglavnom dolovi ustaškog bataljona, s izvesnim brojem ustašama nar.ionjenojr građanstva, dok se većina domobrana, posle kraće borbe jI gradu, predala još u toku noći. U gonjenje za neprijatelje^ upućeni su dva bataljona 8. brigade i jedan tenk. Na liniji Orlovača (k. 542) — Križiće — Bubovača (tt 424) delovi Mosor, skog r>dreda i 10. brigade sačekali su odstupajućeg neprijatelja i onemogućili mu proboj ka Klisu i. zatim, ka Gizdavi i. Nakon toga su delovi Mosorskog odreda i 10. brigade s juga, 9. bngafe sa zapada i severozapada i 8. brigade sa severoistoka izvršili koncentričan napad na neprijatelja u rejonu Dicma, potpuno ga razbili i prisilili na predaju (samo se nekoliko grupica spasilo bekstvom). Time je Borbena grupa »Cetina« prestala da postoji.

Po razbijanju neprijatelja u rejonu Dicma 10. brigada i jedan bataljon 9. brigade su orijentisani ka Klisu. Neprijatelj je bez borbe napustio Kočino brdo (k. 487) i povukao se u pravcu Grla. Tu su jedinice 20. divizije uspostavile vezu s jednim bataljonom 26. divizije koji je nastupao gr< benom Mosora u pravcu Grla. Posle slabog otpora neprijatelj se povu- kao iz Grla, a zatim iz Klisa; rušeći za sobom put. on je odstu- pio za Solin i, dalje, za Kaštela. U napušteni Klis su «> 26. oktobra ušli delovi 10. i 9. brigade. Zbog mina, gonjenje nepri- jatelja nije nastavljeno u toku noći.-¹

U borbama od Sinja do Klisa 20. divizija je, pored •bije- nih neprijateljskih vojnika, zarobila 30 oficira, među kojima i komandanta Borbene grupe »Cetina«, 103 podoficira i 1347 vojnika, zaplenila 11 raznih topova, 33 mitraljeza. 41 puško- mitraljez, 36 raznih minobacača. 2208 pušaka i veliku količinu razne municije, hrane i druge vojne opreme, pretrpevši gu! tke od svega 9 mrtvih i 31 ranjenog.—

Po oslobođenju Sinja i Klisa, u toku 27. i 28. oktobra, Štab 20. divizije razmestio je 8. brigadu u rejonu Sinj — Dabar — Maljkovo, 9. brigadu u selima Zelevu i Ogorju 10-

Arhiv VII. k. 518, br. reg. 20,4: Izveštaj Štaba 20 diviz: ud 25.X 1941. upućen Štabu 8 korpusa: Arhiv VII, k. 1032, br. ref. 24 i k. 1032 1. br. reg. 16 3 i k. tū32 II. br. rep 2! 3: Izveštaj S. brigade- ' Izveštaj fl. brigado od 30.X i Izveštaj 10. brigade od 26.X 1044. up.noni štabu 20. divizije.

Arhiv VII, k. 519, br. reg. 3 1: Pregled operacija vodeniJi m® prostoru Sinj — Dicmo — Klis — Split koji je Štab 20. divizije 9.XI 1"^- uputio Štabu 8. korpusa.

Borci 20. divizije u tek oslobođenom Sinju

u. i. u. adu u Dicmu radi kraćeg odmora, sređivanja i popune jarcima s novooslobođenog područja.²³

plan Štaba 20. divizije o uništenju neprijatelja u rejonu ginj — Dicmo potpuno je ostvaren. Pokazalo se kao korisno Nastojanje Štaba divizije da ne uništi neprijatelja u Sinju, koji je bio dobro utvrđen, već da mu preseče odstupnicu i potom ga, koncentričnim napadom s čela, s boka i sa začelja, potpuno „mišti u pokretu van naseljenog mesta i utvrđenja. Tome su, u prvom redu, doprineli dobra obaveštajna služba i uspešno izveden manevar delovima 9. brigade, zatim 10. brigada, koja je neprijatelju presekla odstupnicu i onemogućila mu da se izvuče ka Klisu.

Bile su preduzete i mere da se pojedini privredni i drugi objekti sačuvaju prilikom povlačenja neprijatelja. Tako je, pored mosta na Cetini između Hana i Obrovca, spasena i tvornica cementa »Split« u Majdanu. U tvornicu je još 19. oktobra ubačena grupa od šest boraca i dva terenska radnika sa zadatkom da onemogući njeno rušenje od strane nemačkih snaga prilikom njihovog povlačenja.²⁴ Grupa je tu, zahvaljujući dobroj organizaciji, ostala prikrivena sedam dana. Kada su, pred večer 25. oktobra, nemački vojnici pokušali da postave eksploziv i miniraju postrojenja, ona je to sprečila vatrom iz automata.

2. Oslobođenje Splita i Kaštela

Za napad prema Splitu Štabu 26. divizije stajale su na raspolaganju 12. dalmatinska brigada, koja se nalazila u dodiru s neprijateljem u Zrnovnici i Stobreču. 3. prekomorska brigada, prikupljena u selu Tugarima, dolovi 1. tenkovske brigade i dva divizionara Artiljerijske grupe 8. korpusa iskrcani u luke Omiš i Krilo. U to vreme 1. brigada je još sakupljala plen posle razbijanja glavnine 369. divizije kod Vukovog klanca, dok je 11. brigada, prikupljena u rejonu Stona, čekala na brodove radi prebacivanja ka Splitu. Zbog razvučenosti jedinica, a naročito zbog oskudice u plovnim sredstvima, Štab 26. divizije nije bio u mogućnosti da zauzimanju Splita pristupi na način kako je to

²³ Krajem oktobra je od Italijana formiran jedan bataljon u šašavu 8. brigade, kao njen 5. bataljon.

²⁴ U tvornicu su bili ubačeni Radić M. Vlado. Matulović A. Milan, rleština A. Milan, Velma D. Ante, Prandžić (ime nepoznato). Karan, Perkwie M. i Tozo, Pleština M. Mijo i Smodlaka M. Mijo. Za donošenje hrane «rupi i za obaveštavanje bila su određena četiri radnika i službenika ¹² tvornice. (Arhiv VII. mikrofilm CK KPII br. 40, sn. 603 i 604: Izveštaj 5; odbrani tvornice cementa Split u Majdanu od švapskog uništenja).

bilo predviđeno planom operacije,-' nego je napad upravcu 1 Splita preduzeo s 12. i 3. brigadom, koje su bile prikupljene u rejonu između Stobreča i Žrnovnice zatvarali manji delovi Borbene grupe »Miler i 26. ustaškog bataljona. čiji su se delovi nalazili i na Mosoru.

Da bi od Mosora obezbedio bok 12. i 3. brigade prilikom napada na Split i povezao se s jedinicama 20. divizije. Štab 26. divizije naredio je 3. brigadi da preko Mosora uputi jedan ojačani bataljon koji će razbiti delove neprijatelja na Debelom brdu (k. 1043) i u zaseoku Baliću a potom preseći komunikaciju Dicma — Klis i sa severa dejstvovati ka Klisu. U toku 25. oktobra Štab 26. divizije pomerio je 3. brigadu iz Tugara u selo Donje Sitno, gde ju je zadržao u ulozi rezerve, a pred veče je 12. brigadu uputio u napad prema Splitu. Uz podršku čete tenkova i jedne minobacačke čete, 12. brigada je glavnim ^ana napala delove Borbene grupe Miler« i 26. ustaškog bataljona u rejonu Žrnovnice a pomoćnim snagama napala njihove delove u rejonu Stobreča. Neprijatelj je, pruživši veoma **jak otpor**, zaustavio napad. Međutim, bataljon 3. brigade koji je bio određen da nastupa p na svom pravcu i da se 25. oktobra poveže sa delovima 20. divizije koji su od Dicma nastupali ka Klisu.

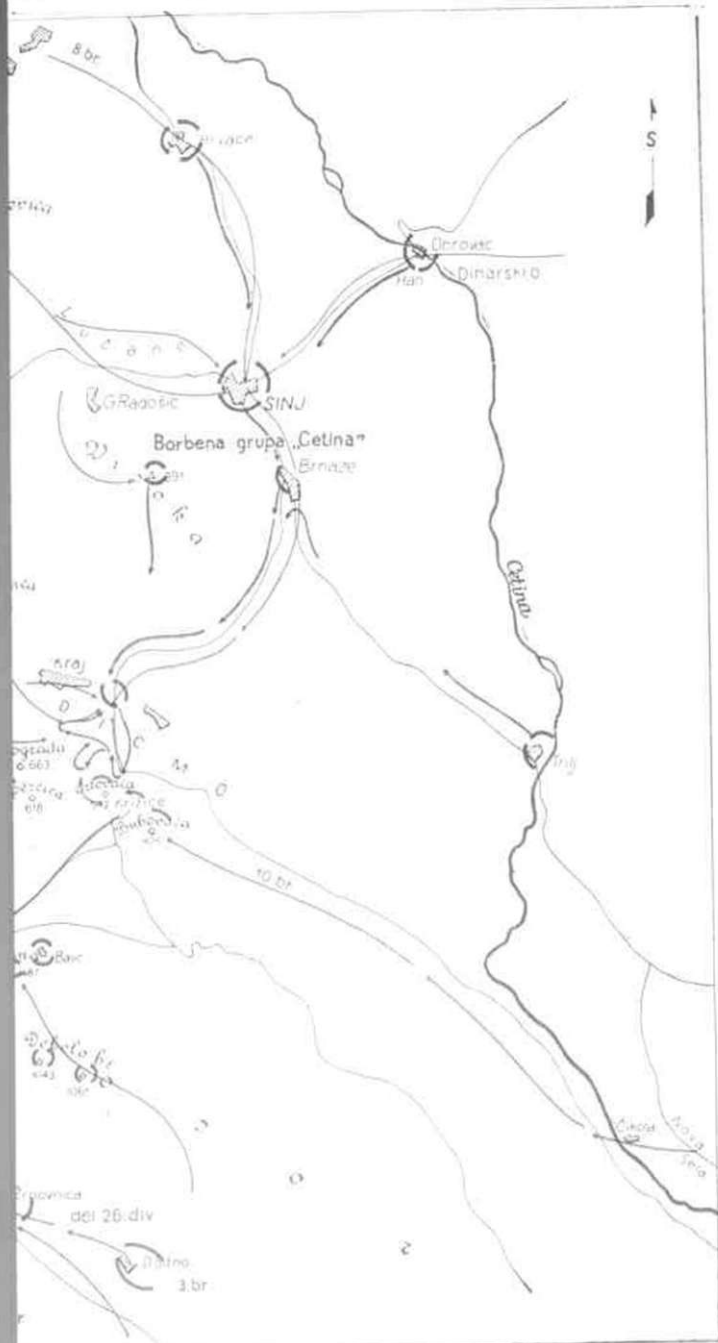
Zbog uspeha 20. divizije u rejonu Sinja i zauzimanja Klisa, kao i zbog pritiska delova 26. divizije u pravcu Splita, Borbenoj grupi »Miler« u rejonu Splita zapretila je opasnost da bude okružena i uništena. Da bi se to izbeglo, Štab 26. pešadijske divizije pre da što pre naredi napuštanje Splita. Na osnovu tog predloga. Štab korpusa je naredio da Borbena grupa Miler noć **!5 26.** iktobra napusti Split i povuče se za Šibenik, što je ova organi- zovano uradila. F - stile su te noći i sva okolna uporišta Stobreč, Žrnovnicu Klis i Solin i povukle se u pravcu Kaštela, ostavivši zaštitnicu dan kilometar zapadno od crkve Sv. Kajo u rejonu k. 29 11 km istočno od Solina).⁶

Ujutro 26. oktobra delovi 26. divizije, od Stobreča i Žrnovnice, i delovi 20. Solina, bez dodira s neprijateljem. Propust je učinjen što jedinice nisu u toku n

➤ **Planom je bilo predviđeno da 20. divizija, iskrcavši tiao snaga ti rejon Rogoznice. preseče komunikaciju Split — Šibenik. a potom, obezbeđujući se od Šibenika, obuhvatom sa severozapada i jugoistoka zauzme Split.**

²⁰ Arhiv VII. k. 15 A. br. reg. 1/1: Deo ratnog dnevnika nemačke 264. pešadijske divizije

JE SINJA, KLISA I SPLITA
(24—26. X 1944)

Skica 13

preduzele gonjenje i onemogućile mu da se organizovano i bez uznemiravanja izvuče sa šireg područja Splita. Nastupajući iz
• isa, jedan bataljon 10. brigade 20. divizije uspostavio je dodir neprijateljem ispred Kaštel-Sućurea a njen drugi bataljon je 7 Časova ušao u Split. Nešto kasnije u Split je stigla i 12. .. gada 26. divizije, a u Solin 3. brigada, posle čega su se jedinice 10. brigade vratile u Klis. U Splitu se jedinicama NOVJ ' edao izvestan broj mornara, domobrana i žandarma Nezavisne Oriave Hrvatske koji nisu hteli odstupiti s nemačkim jedinicama.

U momentu izvlačenja nemačkih snaga s područja Splita **značajnu** su ulogu u pogledu očuvanja pojedinih važnih objekata idigrale udarne grupe građana. A još pre izvlačenja okupatorskih jedinica u Split je bila ubačena i jedna udarna grupa Mosorskog odreda sa zadatkom da pojedine objekte sačuva od razaranja.²⁷

Oslobođenje Splita bilo je od velikog vojnog i političkog -načaja. Jedinice NOVJ došle su u posed jedne od najvećih ugoslovenskih luka, preko koje su se mogla doturati sredstva za -nabdevanje kako vojnih jedinica i ustanova tako i naroda. Od 31. oktobra Split je sedište Štaba Mornarice NOVJ.

Po izbijanju u rejon Solin — Split, Stab 26. divizije zadržao je 12. brigadu u Splitu a s 3. brigadom uz podršku jedne čete tenkova 1. tenkovske brigade, nastavio nastupanje u pravcu Kaštela. Zaštitnica Borbene grupe Miler pružila je jak •tpor od crkve Sv. Kajo i iz tvornice cementa, a uveče 26. oktobra ona je otpočela da se povlači ka Divuljama. Sutradan su slobodena sva Kaštela. Do jačih borbi došlo je jedino kod Divulja. Nastavljajući da se povlači u skokovima, i to samo roću, Borbena grupa »Miler« je 27/28. oktobra odstupila od Divulja do zaseoka Carija. 28/29-og je stigla do sela Boraje a sledeće noći u rejon sela Vrpolja, gde je ostavila jedan batajjon radi odbrane Šibenika s tog pravca.^{28*}

Dok je Borbena grupa »Milerplanski i organizovano odstupala u skokovima, dotle je 3. brigada, uz podršku delova 2. tenkovskog bataljona i 2. brdskog divizionu, nedovoljno ener-

²⁷ Zahvaljujući preduzetim merama, kao i velikoj podršci naroda, koji je s oduševljenjem dočekao jedinice NOVJ. sačuvane su od rušenja, Wreg ostalog, tvornice Majdan •, Sueurac . Sv. Kajo« i »Salonit . Veliku pomoć partijskim organizacijama u pogledu mera da se oncmo- **Suće** razaranja u gradu i okolini pružio je komandant Splitskog vojnog Područja major Ivo Purišić. koji se ubacio u Split. Stab 8. korpusa je **fahvalio** udarne grupe građana, udarnu grupu Mosor.-kog odreda i malom Ivu Purišića. (Arhiv VII. k. 529. br. reg. 18/11: Naredba br. 39 Slaba korpusa od 18.XI 1944).

• ²⁸ Arhiv VII. k. 15 A. br. reg. ! 1: Deo ratnog dnevnika Štaba 264 pešadijske divizije za period od 1Ü. X do 7. XI 1944.

gično prelazila u gonjenje i sporo napadala odstupajućih delova neprijatelja teško izvesti zbog kraškog zemljišta i teške prohodnosti var., putev^

U napadu na kolone neprijatelja u pokretu od Trogira Vrpolja. s. 3. brigadom je sadejstvovao Šibensko-trog .>l. .q^ koji je posle oslobođenja Trogira, kada su njegovi de'n- ušli u to mesto, stavljen pod komandu Štaba 26. divizije. U >ku 28 oktobra je 12. brigada, sa delom tenkova i artiljerije, prebačena iz Splita u rejon Kaštel-Staroga i Kaštel-Novoga, odakle je sutradan jedan bataljon uputila u pravcu Vrpolja radi Uv- ijanja dodira s neprijateljem.

U znak priznanja za postignute uspehe prilikom n oode- nja dela Dalmacije od Dubrovnika do Splita. Glavni štab Hrvatske pohvalio je 26. diviziju i proglasio je udarnom. U de- peši koju je on 29. oktobra uputio štabu 8. korpusa tim j idom je, pored ostalog, rečeno:

Za izvanrednu hrabrost, prodornost i izdržljiv* i pohvaljujemo borbe, podoficire, oficire i politkomesare 26. divi/ k pod komandom pukovnika Bo/.ovića Bože te politkomesar. Dušana i Korača i ističemo ih za primjer».⁵⁰

3. Oslobođenje Bribirskih Mo.stina, Devrsaka i Smrde

Istog dana kad je izdao direktivu br. 3, Štab 8. kori ;-n je depešom naredio Štabu 19. divizije da od neprijateljskih aga očisti područje na desnoj obali Krke: Roški slap. Đ< iske. Bribirske Mostine i Skradin

U tim mestima nalazile su se nemačke okupatorski' snage ukupne jačine od tri ojačane čete iz sastava 26-l. pešadij: .o divizije, oko 220 ustaša i Kistanjska, Devrsaćka i Skradinsk: čet- nička brigada male jačine. Držanjem pomenutih me- ' divizija je obezbeđivala bok svojih snaga raspoređenih ci ko- munikacije Šibenik — Drniš, kojom je vršena evakuacij i ma- terijala. Sem toga, isturena uporišta na desnoj obali K. • Bribirske Mostine, Devrske i Smrdelje trebalo je da ▶ za prihvata Borbene grupe Štrekeiv u slučaju da se ov • probijala iz Zadra i Biograda, preko Pirovca i Roškog slaj: • za Drniš.

Štab 19. divizije, polazeći od stanja i jačine nepiiU«' od mogućnosti i rasporeda svojih jedinica, naredio je 5 n •

"» Arhiv VII. k. 523. br. reg. 0—1 2.

upadno i razbije neprijatelja u Smrdeljima i kod Roškog
'Äa a H. brigadi — neprijatelja u Đevrskama, dok je posadu
'gribirskim Mostinama, zbog nedostatka snaga, trebalo u
,etku blokirati i osmatrati. Šesta brigada, koja je vodila
,rbe kod Obrovca, povučena je u Ervenik radi odmora i sredi-
,-jas Kninskom odredu je naređeno: da njegova dva bataljona.
i nije Radučić — Mokro Polje, vrše pritisak na neprijatelja u
^estovu i Padenama a da jedan bataljon, u rejonu sela Muš-
/vci! blokira neprijatelja u Obrovcu sa severozapada i kon-
••-lišću cestu Obrovac — Gračac. Istovremeno je Grupa severno-
ialmatinskih odreda dobila zadatak: da se Zadarski odred
ništavi s obe strane komunikacije Zemunik — Zadar i budno
•rati razvoj situacije u Zadru; da Benkovački odred prebaci
„jjan bataljon u Kruševo radi blokade Obrovca s južne strane a
irugi bataljon rasporedi prema Biogradu i Turnju;“ da Stanko-
„čka četa, kod sela Ciste Male i Lađevaca, zatvori pravac
Vodice — Bribirske Mostine i da, kad otpočne napad na Đe-
rske, vrši pritisak na posadu u Bribirskim Mostinama. Gotovost
a **napad:** 28. oktobra u 8 sati."

Po dobijenom zadatku. 5. brigada se u toku 27. oktobra
rebacila iz rejona Benkovca i južno od Obrovca ka Kistanjama,
; 6. brigada se toga i idućeg dana prebacila iz rejona Muškovaca,
kod Obrovca, u Ervenik. dok je 14. brigada, koja se odranija
nalazila na položajima severno od Bribirskih Mostina i Đevr-
ika, 27. oktobra delom snaga kod sela Varivode razbila manju
rupu nemačkih vojnika koja je pokušala da se od Roškog slapa
robije u Đevrske.

Posle završenih priprema. 28. oktobra u 10 časova 14. bri-
nda je, uz podršku jedne baterije haubica, obezbeđujući se
lelom snaga u rejonu Krnjeuve — crkva Sv. Aćim i Ana od
neprijatelja u Smrdeljama, Bribirskim Mostinama i Skradinu,
napala neprijatelja u Đevrskama sa severozapada i istoka. Go-
ovo istovremeno je jedan bataljon 5. brigade napao neprijatelja
od Roškog slapa a drugi bataljon neprijatelja u Smrdeljama;
stala dva bataljona ove brigade zadržana su u rezervi u Smr-
'Jeljskom gaju. U sva tri uporišta neprijatelj je pružio žilav
°ptor. tako da su jedinice 14. i 5. brigade u toku dana postigle
amo delimičan uspeh. Uvidevši da se neće moći održati, nepri-
'telj se uveče iz Bribirskih Mostina i Đevrsaka probio u

•r ³⁰ Štab 19. divizije, depešom od 25. oktobra predložio je Štabu
fikorpi!-a da se rasformira Štab grupe sevemodalmatinskih odreda.
Ujio i Benkovački odred, kako bi se njime popunila 14. brigada (Arhiv
¹¹ k. 523, br. reg. 11 — 10 2). Benkovački odred je rasformiran početkom
"Vembra 1944.

M si Arhiv VII, k. 1021. bi. reg. 4 2: Zapovest Štaba 19. divizije za
"X 1944

Smrdelje a zatim izvukao ka Roškom slapu. Po naređenju Slaba 19. divizije, u pravcu Skradina je upućen po jedan bataljon iz 5. i 14. brigade radi napada na tamošnju posadu neprijatelja. U toku pokreta, kod raskrsnice puteva 1 km severoistočno od zaseoka Bulaje, bataljon 5. brigade iznenada se sukobio s neprijateljem koji se iz Smrdelja izvlačio ka Roškom slapu. On je tom prilikom naneo neprijatelju osetne gubitke

U svim ovim borbama 19. divizija je imala gubitke od 5 mrtvih i 56 ranjenih, dok su nemačke jedinice pretrpele gubitke od 12 mrtvih, 53 ranjena i 13 zarobljenih. Divizija je zaplenila: 1 samohodni top, 2 haubice, 2 minobacača, 4 mitraljeza, 4 puškomitraljeza, 3 kamiona, 1 radio-stanicu i drugi materijal.³ Ustaške i četničke jedinice su razbijene.

Posle oslobođenja Bribirskih Mostina, Đevrsaka Smrdelja trebalo je da 19. divizija zauzme Skradin i Roški slap pa da u potpunosti izvrši dobijeni zadatak. Ovde je Štab 264. pesadijske divizije zadržao prilično jake snage da bi sprečio eventualno prebacivanje delova 19. divizije na levu obalu Krke a time i njihov napad na komunikaciju Šibenik — Drniš. Međutim, zbog brzog razvoja događaja, Štab 8. korpusa je pomerio 19. diviziju na sever, prema komunikaciji Knin — Zrmanja, tako da do napada na pomenuta uporišta nije došlo.

4. Borbe 9. divizije na komunikaciji Fosnšje — Duvno i oslobođenje Imotskog

Dok su glavne snage 8. korpusa bile orijentisane na komunikaciji Šibenik — Knin, 9. divizija je dejstvovala na zasebnom pravcu. Ona je dobila zadatak da, ne obzirući na Duvno, preduzme akciju čišćenja s linije Karlovac — Mokronoga u pravcu Imotskog.

Štab 9. divizije uputio je 3. dalmatinsku brigadu u pravcu Mokronoga (sev. od Duvna), istočnom ivicom Duvanjskog jezera, ka selima Rakitnu i Vučipolju sa zadatkom da se kod sela Mesihovine poveže s 13. brigadom, razbije ustašku miliciju u tom rejonu i, u povoljnoj situaciji, zauzme Posušje; 13. brigadu je zadržao u rejonu južno od Mesihovine sa zadatkom da temeljito ruši komunikaciju Duvno — Posušje i sprečava saobraćaj između pomenutih mesta; 4. brigadu je uputio u pravcu od ručje između Aržana i Studenaca da smeni 10. brigadu 20. divizije i, u slučaju da je neprijatelj napustio Studence, ispita situaciju u Lovreču i Cisti, uhvati vezu s 12. brigadom 20. divizije kod Šestanovca i, u slučaju da je neprijatelj napustio i pravcu

³ « Arhiv VII, k. 1005, br. reg. 39 2: Operativni izveštaji SU i 19. divizije op. br. 110 od 25.XI 1944. za period od 15.IX do 1.XI, ur. št. 8. korpusa.

^ i Cistu, dejstvuje u pravcu Prološca; Grupu biokovskih 'Harni'¹ bataljona, s prištapskim jedinicama, uputio je iz Prisoja "Vinia"¹ gde je trebalo da se smesti i Stab divizije. Pravce numvo — Šujica i Duvno — Karlov Han zatvorio je Livanjsko-j[^]anjski odred.³³

Pomeranje 9. divizije završeno je u toku 24. oktobra. Toga .u dana između Mrkodola i Studenog Vrela dva bataljona 13. brigade napala kolonu neprijatelja³⁴ koja se kretala cestom

Duvna ka Posušju, prisilivši je da se. uz gubitke, vrati u **Duvno**; potom su porušili mostove i na više mesta prezidali cestu.³⁵ Da bi uspostavio saobraćaj, neprijatelj je sledećeg dana .jenuo, delom snaga, iz Duvna ka Posušju i iz Posušja ka Duvnu. U rejonu prevoja na komunikaciji Mesihovine — Crnovro (k. 905) sačekali su ga dva bataljona 3. brigade, na položaju istočno od komunikacije, i dva bataljona 13. brigade, na položaju zapadno od komunikacije. Borba je vođena gotovo ceo dan. Zahvaljujući podršci artiljerije i tenkova, neprijatelj je, uz osetne gubitke, prošao komunikacijom.³⁶ Međutim, u toku noći tri bataljona 13. brigade su posela komunikaciju Mesihovina — Kukavica (k. 974), dok se 3. brigada, po naređenju Štaba 9. divizije, prebacila preko ceste Posušje — Duvno u Roško polje radi dejstva ka Imotskom.³⁷

Da bi održavao vezu i snabdevao posadu u Duvnu, neprijatelj je morao da svakodnevno saobraća cestom Posušje — Duvno. Tako je i ujutro 26. oktobra jedna kolona krenula iz Posušja za Duvno, ali su je napali delovi 13. brigade. Podržavana artiljerijom i tenkovima, kolona se u toku dana, posle uporne borbe i snažnog otpora delova 13. brigade, probila do Mesihovine. gde je zanočila, izbacivši jače delove na okolne visove radi obezbeđenja. Tek ujutro, pošto je odbacila delove **13.** brigade od komunikacije, ona je uspela da se probije u Duvno. Toga dana se 3. brigada iz Roškog polja pomerila u selo Zagorje. Odavde su se. preko sela Ričica, dva njena bataljona Uputiki u pravcu Prološca da se povezu s 4. brigadom i da zajedno s njom dejstvuju u pravcu Imotskog. Druga dva bataljona su posela Crnovro (k. 905) i Kukavicu (k. 974) iznad komu-

¹³ Arhiv VII. k. 842 A. br. rog. f) 1: Zapovest Štabn 9. divizije za MX 1044.

" Jačina koione nije se mogli» ustanoviti.

³⁵ Arhiv VII, k. 847 A. br. reg. 9 13: Operacijski izveštaj Štaba 13. južnodalmatinske brigade od 25.X 1944. za 24.X. upućen Stabu 9. divi-de.

" Arhiv VII, k. 847 A. br. reg. 10 13 Operacijski izveštaj Štaba 'S. južnodalmatinske brigade od 26.X 1944. za 25.X, upućen Stabu 9. divizije.

Arhiv VII, k. 845 A. br. reg. 17 194: Operacijski dnevnik Štaba •••dalmatinske brigade za period od 8.V111 1943. do 4.111 1945.

nikacije Posušje — Duvno radi ometanja saobraćaja i aceljstv s 13. brigadom.

Kao i prethodnih dana, 28. oktobra je jedna kol. neprijatelja. sastavljena od pešadije, kamiona i tenkova, krenula u Posušja za Duvno. Sa Crnovra (k. 905) i Kukavice (k. 906) kolonu su napala dva bataljona 3. brigade¹⁰ a zatim i i. ; , ^ taljona 13. brigade¹¹ s položaja Kuštrino brdo — Janjina (k. 1002). Bez obzira na gubitke, neprijatelj je uporno napadao i uveče se probio u Duvno.

Nastavljajući povlačenje od Omiša i Aržana, delovi 738 puka 118. lovačke divizije i 6. ustaške brigade napustili su oktobra Imotski i povukli se ka Posušju. U velikoj žurbi neprijatelj je u Imotskom, pored ostalog, ostavio oko dva i po vagona artiljerijske municije. Oko 22 časa, dolazeći od Proložca, delovi 4. i 3. brigade su ušli u napušteni grad, gde im se predalo oko 130 domobrana, koji se nisu hteli povući u Posušje. Oslobođenjem Imotskog stvoreni su još povoljniji uslovi za dejstvo 9. divizije i Grupe južnodalmatinskih odreda i neprijatelja u zahvatu komunikacije Duvno — Posušje — Široki Brijeg.

Prilično razvučena, angažovana i u borbama protiv, ustaške milicije po selima, 9. divizija je za ometanje saobraćaja na komunikaciji Duvno — Posušje angažovala najviše četiri bataljona, što je bilo nedovoljno da bi se neprijatelj nemoeučila veza između Duvna i Posušja. Jedinice 9. divizije nisu se frontalno suprotstavljale neprijatelju, jer bi to dovelo do većih gubitaka, već su postavljale zasade paralelno uz komunikaciju i napadale kolone u bok, nanoseći im osetne gubitke.¹¹

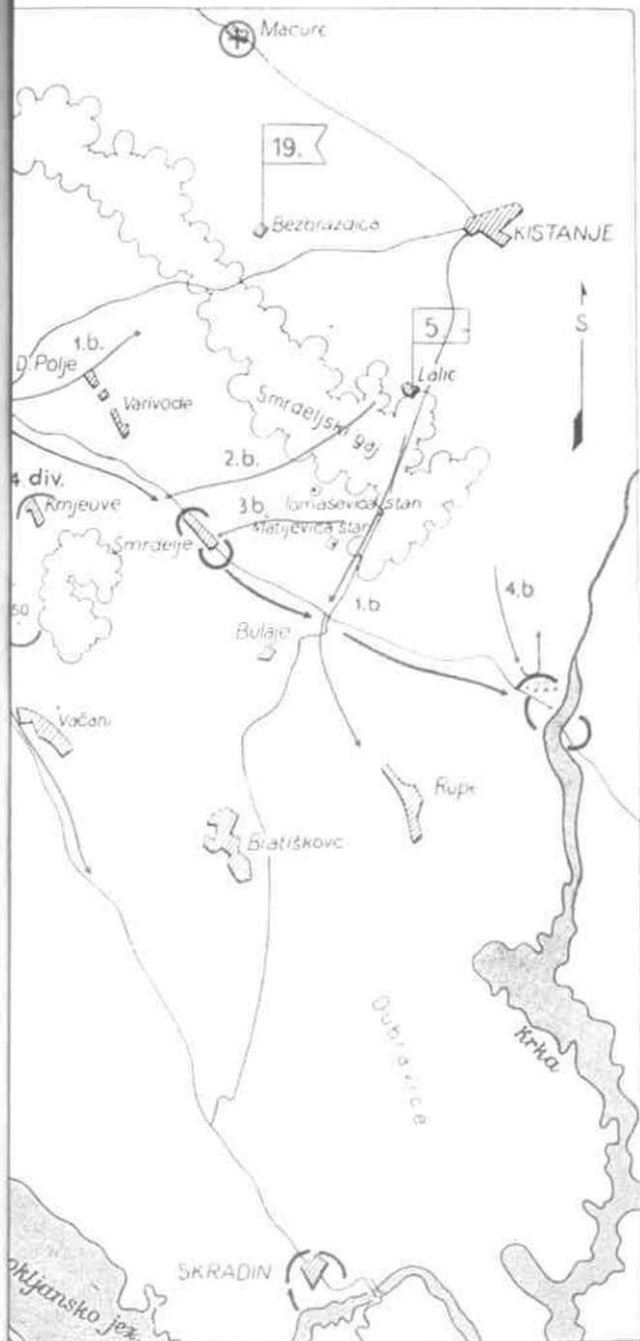
a* Arhiv VII. k. 845 A. br. reg. 17 194—1: Operacijski dnevnik Štaba 3. brigade.

» Arhiv VII. k. 847 A, br. reg. 14 3: Operacijski izveštaji štaba 13. brigade od 29.X 1944. za 28.X. upućen Slabu 9. divizije.

¹⁰ Kakve su bile borbe na komunikaciji Duvno — Posušje s i se iz Izveštaja Štaba 13. brigade upućenog 27.X 1944. Štabu 9. divizije. Tu je pored ostalog, rečeno: »... Neprijatelj koji se probija ovom komunikacijom trpi dosta velike gubitke... Neprijatelj uspeva probiti i iz razloga što ima dosta velike tenkove a naša oružja s kojim ro: .i položamo ne mogu im ništa napraviti. Takorte mostovi i propusti na ovoj cesti nisu mnogo široki i neprijatelj ih brzo napravi, postavljajući ređe i sijeno preko istih prolaza. Barikade koje mi pravimo neprij. tel *> tenkovima p:ruši. Uz pomoć jake mitraljeske, minobacačke i t' -ske vatre kao i pješadije uspije da se probije. — Neprijatelj kada n.i. i 'Pa' nastupa drsko i ne gleda na vlastite gubitke, samo teži da prođe N< P¹ jute! teži da čisti i očisti ovu komunikaciju, ali ga to mno-jo ; io¹ pored njegove drskosti i jake vatre iz svih raspoloživih oružja P' la'' koder štitimo cestu jakom vatrom i ne dozvoljavamo neprijatelju..!<•'' šadiji da kreće cestom, nego njegova pješadija se drži isto. •if,!' komunikacije i kosa iznad. Tenkovi prolaze cestom. Sto neprij. tel: <U- nom uspije cestu popraviti mi tokom iste noći opet porušimo. v

VII, k. 847. br. reg. 12 13).

UČESNICI U AKCIJI MOSTINA, DEVRSKA I SMRDELJA
(28. X 1944)

Takav način dejstva u datim uslovima bio je potpuno celishodan.

Oslobodivši Sinj, Split, Imotski i mesta na desnoj obali Krke, jedinice 8. korpusa su, mimo očekivanja, veoma brzo izvršile zadatak predviđen za prvu etapu operacije. Tome je najviše doprinela i vojno-politička situacija, ne samo u Dalmaciji već i u čitavoj Jugoslaviji, koja je nemačko komandovanje na Balkanu prisilila da nastavi izvlačenje snaga sa jadranske obale da bi ih angažovalo, uglavnom, na frontu u Sremu. Borbena grupa »Miler« uspela je da se s područja Splita organizovano povuče ka Šibeniku. Međutim, ustaško-domobranska Borbena grupa »Cetina« bila je uništena pri pokušaju da se od Sinja probije ka Splitu. To je bio najznačajniji uspeh jedinica 8. korpusa u prvoj etapi operacije.

Glavne snage neprijatelja na području Dalmacije, posle oslobodenja Splita, Kaštela, Trogira, Sinja i mesta na desnoj obali Krke sabijene na još uži prostor, bile su stavljene pred nove teškoće. Nasuprot tome, 8. korpus je poboljšao svoj operativno-taktički položaj, uz druge prednosti u odnosu na neprijatelja. Pošto njegove jedinice nisu bile umorne i nisu pretrpele veće gubitke, Stab 8. korpusa je, posle manjeg pregrupisanja snaga, bio u mogućnosti da odmah pristupi izvršenju plana predviđenog za drugu etapu operacije.